

Ірина СМУЩИНСЬКА, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0003-4980-7860

e-mail: valerijs@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

Ірина ЦИРКУНОВА, канд. філол. наук, асист.

ORCID ID: 0000-0002-3526-3033

e-mail: i.tsyrkunova@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

СУЧАСНИЙ ДЕТЕКТИВНИЙ РОМАН: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА ІСПАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Стаття присвячена особливому жанру сучасної художньої літератури – детективному роману. Аналіз робиться на матеріалі французької та іспанської прози. Досліджуються етапи становлення цього жанру у Франції та Іспанії, від його зародження у середині дев'ятого століття до нашого часу. Особлива увага звертається на його загальні риси як жанру, а також на лінгвокультурні особливості в країнах романського світу. Аналізується перехідність форм і прийомів. Виділяються основні етапи розвитку і становлення детективного роману з аналізом внеску, що його зробили письменники, які працювали і працюють у цьому жанрі.

З'ясовано, що у Франції детектив з'явився завдяки перекладам творів Едгара По, зробленим Шарлем Бодлером, але справжнім засновником жанру є Еміль Габоріо. У витоків детективного роману знаходяться постаті Гастона Леру, Мориса Леблана і П'єра Сувестра. На особливу увагу заслуговує творчість бельгійського письменника Жоржа Сіменона. Суто французькими особливостями вважаються авантюрна основа детективного роману, готична традиція, введення ліричної лінії в оповідь, особлива архітектоніка твору, інтертекстуальність, емоційна лексика. Розвиток жанру у ХХ ст. йде за різними напрямками: психологічний, соціальний, пригодницький, еротичний, гумористичний роман тощо. Найвідомішими посталями можна вважати Буало-Нарсежака, Жапризо, Данієля Пеннака, Сан Антоніо, Ексбрайя. На сьогодні особлива роль належить перекладній

літературі, екранізації творів, що впливає на популярність жанру як такого, коли персонаж стає популярнішим за свого автора.

Іспанський детективний роман розвинувся теж під впливом американської літератури, однак пізніше, після падіння франкістського режиму в 1975 році. Цей жанр став засобом соціальної критики, відображаючи політичні, економічні та культурні зміни. Особливу роль у його популяризації відіграли такі автори, як Мануель Васкес Монтальбан, Едуардо Мендоса та Андреу Мартін, чії твори поєднують кримінальні розслідування з аналізом суспільства. Сучасний іспанський детектив збагачений сильними жіночими персонажами, історичними та міфологічними елементами.

Ключові слова: детектив, детективний роман, жанр, трилер, таємниця, французька мова, іспанська мова, переклад.

Вступ

Детектив (від лат. *detectio*, "розкриття"), французькою **roman policier** або **polar** – різновид пригодницької літератури, передовсім це прозові твори, в яких розкривається певна таємниця, пов'язана зі злочином (див.: Гром'як, & Ковалів, 1997, с. 193). Отже, ключовими концептами детективу виступають **Таємниця**, риса наслідувана від готичного роману, і **Злочин**, їх присутність у різних формах і видах.

Як відомо, детективний жанр виник у XIX ст., коли у **1841 р.** вийшло оповідання "**Вбивство на вулиці Морґ**" американського письменника **Едгара Аллана По**, якого прийнято вважати засновником детективу і який уводить в літературу образ приватного детектива-інтелектуала **Огюста Дюпена**. За цією моделлю пізніше з'являться образи Арсена Люпена у Мориса Леблана, Шерлока Холмса у Конан Дойля, Еркюля Пуаро у Агати Крісті та інші. Отже, ще одним обов'язковим елементом стає **Детектив-слідчий** (він може бути і справжнім поліцейським, як у Жоржа Сіменона), який розплутує злочин і розкриває таємницю, зосереджуючись на причині злочину в тому числі, й, відповідно, опозиція образів **Вбивця – Жертва**.

Англійському детективу чи американському трилеру присвячено достатню кількість аналітичної літератури, творчості Конан Дойля й Агати Крісті в першу чергу, а також більш сучасним творам американської літератури жахів: назвемо зокрема дисертаційне дослідження М. Борзової "Поетика горору у прозі

Стівена Кінга" (2024) чи працю А. Трофименко (2021). Детективна література країн романського ареалу менш відома українському читачу, тому *метою* цієї праці вважаємо аналіз становлення детективу як жанру у Франції та Іспанії з виділенням основних віх його розвитку та еволюції.

Частина 1. Становлення французького детективу.

Поява детективного жанру у Франції пов'язана теж з творами Е. По, а точніше з їх перекладами на французьку мову, зробленими поетом-символістом *Шарлем Бодлером* у 50-ті роки (1848–1854). Але засновником детективного жанру у Франції стає журналіст і письменник *Еміль Габоріо (Emile Gaboriau) (1832–1873)*, а його твір "*Справа Леруж*" ("*L'affaire Lerouge*"), що виходить у *1866 році*, вважається першим французьким детективним романом (Bonniot, 1985). Для порівняння: в Україні детектив у "чистому вигляді" з'явився лише у 20-х роках ХХ ст. (Гуляк, 2018, с. 153).

Е. Габоріо почав працювати під впливом творів Е. По та О. Дюма (тому характерною рисою французького детективу стає саме *авантюрне начало* з традиційними мотивами таємниці народження, любовними інтригами, заплутуванням слідства тощо), він уводить образ *поліцейського Лекока*, ім'я якого з'являється пізніше в назві його наступного твору "*Monsieur Lecoq*" (1868), тобто першого з великої когорти комісарів і інспекторів, кого будуть наслідувати інші письменники, включаючи А. Конан Дойля (той сам це визнавав). Отже, як *перший етап* визначаємо другу половину ХІХ ст. із започаткуванням жанру як такого творчістю Еміля Габоріо.

Другий етап, початок ХХ ст., пов'язаний з іменами таких французьких авторів як:

- *Гастон Леру (Gaston Tulitio Leroux, 1866–1927)*, у нас він більш відомий за його твором "*Привид Оперу*" ("*Le fantôme de l'Opéra*", 1910), що став основою для популярного мюзиклу; але він є також автором 24 детективних романів, серед яких зокрема "*Таємниця жовтої кімнати*" ("*Le Mystère de la chambre jaune*", 1907), "*Парфуми дами в чорному*" ("*Le parfum de la dame en noir*", 1908), гумористичного "*Зачарованого крісла*" ("*Le fauteuil hanté*", 1909), де з гумором описується боротьба за крісло у Французькій академії; він уводить образ молодого репортера-

журналіста *Рультабія (Josephe Rouletabille)*, який у 18 років розкриває злочин у першій книзі автора;

- **Морис Леблан (Maurice Leblanc, 1864–1941)**, його персонаж *Арсен Люпен*, джентельмен-зломщик, вперше з'являється у 1905 році і стає надзвичайно популярним;

- **П'єр Сувестр з Марселем Алленом (Pierre Souvestre (1874–1914), Marcel Allain (1885–1969))**, уява яких створила образ *Фантомаса і комісара Жюва* (І том вийшов у 1911 р., всього було 44 книг, більшість екранізована, головні актори – Жан Марє і Луї де Фюнес у ролі комісара Жюва); вони замінили позитивного героя на негативного, а рушієм сюжету стала не *Таємниця*, а *Страх*, при чому якщо М. Леблан відточував стиль оповіді, ці автори просто надиктовували сюжетну лінію.

Всіх цих письменників, які стояли у витоків детективного жанру, об'єднує одна детективна модель – **необхідність розгадати загадку** (Récheur, 2010, р. 148), наслідуючи Габорію, використання логіки, дедуктивного методу розслідування, а також зміни "масок" злочинця-"актора".

Едгар По закладає і **основи сюжетної лінії детективу**:

- вбивство відбувається в закритій кімнаті, на закритій площині (у *Агати Крісті* потім це буде корабель, потяг, острів, у *Гастона Леру* – замок тощо),

- з'являються шифровані послання (що потім активно використовує *Конан Дойль*),

- акцент робиться на психології і нагнітанні жаху, що підхопить *П'єр Сувестр* у "*Фантомасі*", де на самому початку можна прочитати:

"*Fantômas! ... – Qu'est-ce que c'est? – Personne ... mais cependant quelqu'un! – Enfin, que fait-il ce quelqu'un? – Il fait peur!*" (Arsène Lupin et Fantômas, 1989, р. 135).

Родоначальниця жіночого детективного роману англійська письменниця *Агата Крісті* пропонує інший вид детективу, риси якого суттєво відрізняються від стереотипів "чоловічого поліцейського роману":

- відсутні описи жахів, насильства, жорстокості,

- розкриття злочинів відбувається завдяки психологічній проникливості головного персонажа, при цьому акцент робиться не на доказах, а на спостереженнях за поведінкою інших,

• нарешті, основною тональністю виступає тонкий гумор оповіді і опису (див.: Михальська, & Щавурський, 2005, т. 1, с. 799), що пізніше знайде свій розвиток і в творах, написаних чоловіками, перш за все назвемо творчість **Шарля Ексбрайя**, найяскравішого представника французького гумористичного детективу, але і **Гастон Леру** раніше ("*Le Fauteuil hanté*"), і **Роже Борніш** пізніше ("*L'Indic*") теж намагалися працювати у гумористичній детективній тональності (див. аналіз у працях і дисертації О. О. Пономарьової (2006; 2008)),

• Агата Крісті продовжує використовувати сюжетну лінію детектива-аматора, але нею стає жінка, непримітна, але спостережлива міс Марпл; цей прийом пізніше повторить той же **Ексбрайя** з серією романів про руду шотландку *Іможен*, яка ніби веде розслідування, але насправді виступає "підсадкою" для злочинця, тобто жанр гумористичного детективу провокує створення героїні, повної протилежності міс Марпл ("*Ne vous fâchez pas, Imogène*" (1959), "*Imogène est de retour*" (1960), "*Encore vous, Imogène?*" (1962), "*Imogène, vous êtes impossible!*" (1963), etc.).

А. Крісті визначила і риси детективної белетристики:

- детективна оповідь не повинна перевищувати 230 сторінок,
- злочинець має бути звичайною людиною, а не людиною з надзвичайними здібностями (як, наприклад, *Фантомас*), кожен, навіть сам слідчий, може стати підозрюваним (див.: Михальська, & Щавурський, 2005, т. 1, с. 799); останнє яскраво втілює в життя **Гастон Леру** в його романі "*Запах дами в чорному*", де під підозру потрапляють і сам оповідач, і слідчий (*Gaston Leroux, Le parfum de la dame en noir*).

До цього ж періоду, з переходом у наступний, можна віднести і творчість бельгійця **Жоржа Сіменона (1903–1989)**, перший роман якого "*Арочний міст*" (сатиричного плану) виходить у 1921 р. Всесвітньовідомий цикл творів про комісара Мегре відкривається романом "*Петер-латиш*" ("*Pietr-le-Letton*", éd. Fayard) у 1931 р. Всього за сорок років (з 1931 по 1972 рр., у 1973 році письменник зупинив творчість через проблеми зі здоров'ям) про комісара Мегре буде написано 103 твори – 75 романів і 28 оповідань, він на третьому місці по популярності франкомовних авторів, після Жюль Верна і Олександра Дюма.

Однак тут пропонується зовсім інша модель сюжету: як зазначав сам письменник, в його книгах з самого початку можна зрозуміти, хто скоїв злочин, а комісара Мегре цікавить не стільки, хто є вбивцею, скільки питання, чому вбивця зважився на такий крок, чому добropорядний громадянин порушив закон (див.: Михальська Н., & Щавурський Б., 2006, Т. 2, с. 524). Романи Сіменона зазвичай базуються на психологічній дуелі детектива і злочинця, якому поліцейський часто співчуває (як приклад, співчутливий опис підозрюваного у романі "*Жовтий пес*" ("*Le chien jaune*", 1931)). Аналітичний метод комісара Мегре – стати на позицію злочинця і все проаналізувати з його погляду. Саме такий "психологічний" підхід вивів детективний роман на вищий рівень **психолого-детективного роману**. З іншого боку, Сіменон уводить в оповідь розмовно-просторічну мову (лексику, фразеологізми, синтаксис), якою говорять його персонажі.

Крім того, у 30-ті роки працюють такі французькі письменники, твори яких були популярні свого часу і багато екранізувалися, але на сьогодні їх творчість не дуже відома, це перш за все:

П'єр Вері (*Pierre Véry*, 1900–1960), який уводить образ адвоката *Проспера Леніка* (*Prosper Lepicq*), найбільш популярними стали, завдяки екранізації, такі його твори як "*L'Assassinat du Père Noël*" (1934), "*Les Disparus de Saint-Agil*" (1935), "*Goupi mains rouges*" (1937) (Pécheur, 2010, p. 148);

Лео Мале (*Léo Malet*, 1909–1996), письменник-сюрреаліст, друг Андре Бретона, писав під багатьма псевдонімами, але на сьогодні він є більш відомий як "батько" найвідомішого французького приватного детектива *Нестора Бурми* (*Nestor Burma*), образ якого вперше з'являється у 1943 році в "*120 rue de la Gare*" (Léo Malet, 1998; Doukar, 2004) і який стає популярнішим за автора; хоча за свої романи письменник отримав чимало премій – Гран-прі поліцейської літератури (1948), Премію чорного гумору (1958), Премію Поля Феваля (*Prix Paul Féval pour l'ensemble de la série Nestor Burma*) та інші.

Французький детективний роман має і свої особливості, національну специфіку:

- авантюрну основу французького детективу (лінія від Олександра Дюма), яку відмічали раніше;

- інтригу, що йде від традицій готичного роману (у цьому ключі можна згадати новели Т. Готье чи П. Меріме);

- суто французькою специфічною рисою можна вважати уведення літичної любовної лінії в детективну оповідь (як це робить Р. Борніш у романі "L'Indic": "*C'était ma Sylvia, mon indic femelle, ma créature forgée avec amour, qui apparaît comme un fantôme avec son manteau de laine, une valise à la main*");

- крім того, особлива архітектоніка: досить часто французький детектив починається з того, чим класичний детектив повинен закінчуватися (ім'я злочинця винесено на початок, навіть на обкладинку (романи про *Фантомаса*); Леру перший розділ свого роману "*Парфуми дами в чорному*" так і називає: "*CHAPITRE I i commence par où les romans finissent*" (тобто, "*Розділ I Який починається з того, чим романи закінчуються*");

- суто композиційним прийомом можна вважати інтертекстуальність, згадку чи посилення автора на свої інші твори (тобто певна традиція Бальзака чи Золя):

*"Le mariage de M. Robert Darzac et de Mlle Mathilde Stangerson eut lieu à Paris, à Saint-Nicolas-du-Chardonnet, le 6 avril 1895, dans la plus stricte intimité. Un peu plus de deux années s'étaient donc écoulées depuis les événements que j'ai rapportés dans un précédent ouvrage, événements si sensationnels qu'il n'est point téméraire d'affirmer ici qu'un aussi court laps de temps n'avait pu faire oublier le fameux **Mystère de la chambre jaune**... Celui-ci était encore si bien présent à tous les esprits que la petite église eût été certainement envahie par une foule avide de contempler les héros d'un drame qui avait passionné le monde..."* (Leroux, *Le parfum de la dame en noir*);

- нарешті, уведення великої кількості емоційно-експресивної лексики, яка підсилює трагізм і загадковість оповіді: *tirer un fâcheux augure, la terrible catastrophe* (р. 8), *cet affreux bandit, le plus tragique dénouement, les événements tragiques, les mystérieuses horreurs* (р. 9) (Leroux, *Le parfum de la dame en noir*).

Отже, своєрідність французького детективу полягає в тому, що він виник на основі **пригодницької літератури**, традиції якої були досить сильні наприкінці XIX ст. (згадаємо Жюль Верна, Ежена Сю та ін.). Виникає так званий "**роман-фельетон**",

друкований частинами у масових виданнях як роман "із продовженням". *Англійський детектив-загадка*, популярний на початку ХХ ст., у післявоєнний період поступається:

- "**чорному**" роману, куди повертаються сцени жорстокості, без заглиблення в емоційну сферу (твори *Даніеля Пеннака* (**Daniel Pennac**, народився у 1944 році, 1 грудня цього року йому виповнилося 80 років), цей автор створив образ антигероя, свого роду "цапа відбувайла", отримав за свою творчу кар'єру велику кількість премій, у тому числі Велику літературну премію Французької академії у 2023 році), (див. аналіз в: Єрмоленко, 2016);

- *психологічному детективу*, з розвитком атмосфери жаху (найбільш яскраво представлений творчим тандемом під колективним псевдонімом *Буало-Нарсежак* (**Boileau-Narcejac**) (П'єр Буало (1906–1989) і Тома Нарсежак (1908–1998)), вони вигадують роман, у якому жертва сама розслідує злочин проти себе (Récheur, 2010, p. 150));

- продовжує розвиватися *соціальний детектив* *Жоржа Сіменона*, про який вже йшлося вище.

Не можна не згадати у цьому ключі також *Себастьяна Жапрізо* (**Sébastien Japrisot**, 1931–2003), французького письменника італійського походження (Жапрізо, це псевдоним письменника, анаграма його справжнього імені), і його найбільш відомий твір "*Piège pour Cendrillon*", за який він отримав Гран-прі поліцейської літератури у 1963 році (переклад українською "*Пастка для Попелюшки*" був зроблений у 2019 році). За сюжетом, героїня втрачає пам'ять, веде пошуки самої себе, і до кінця не зрозуміло, хто ж залишився в живих – жертва чи злочинниця. Наступний роман письменника "*La Dame dans l'auto avec des lunettes et un fusil*" отримує у 1966 році другу велику літературну премію Франції "*Le Prix d'Honneur*", а потім премію Великобританії за найкращий іноземний трилер. Більшість його творів екранізовані.

Розвиток "любовної лінії" призводить до появи жанру *еротичного детективу*, перш за все йдеться про творчість *Жерара де Вільєра* (**Gérard de Villiers**, 1929–2013) і серію його шпигунських романів SAS (I том вийшов у 1965 році, всього було 200 романів, вважається однією із серій, що найбільше прода-

ється у світі, з тиражем у 120 млн екз.). Головним персонажем є австрійський принц і агент ЦРУ *Малко Линге*. У скороченні SAS можна побачити подвійний смисл: це і скорочення звернення до принца *Son Altesse Sérénissime* і назва британської спецслужби. Тут автор застосовує і певні комерційні підходи, включає рекламу (назви напоїв, авіакомпаній тощо), за що отримував винагородження, тобто відбувається своєрідна комерціалізація детективного жанру.

Не можна не згадати творчість французького письменника **Фредеріка Дара** (*Frédéric Dard*, 1921–2000), більш відомого під його псевдонімом **Сан-Антоніо** (*San-Antonio*), який працював у жанрі іронічного детективу, отримав Гран-прі поліцейської літератури у 1957 році за роман "*Le Bourreau pleure*"; написав 175 романів (з 1949 по 2000 рр.), де головним персонажем виступає поліцейський комісар *Антуан Сан-Антоніо*, тобто виникає нова тактика – книги написані від його імені (ім'я було обрано випадково, шукаючи американське ім'я, на карті Америки він натрапив на місто Сан Антоніо). Перший роман серії "*Régalez-lui son compte*" вийшов у 1949 році, але успіху не мав. Його другий роман "*Laissez tomber la fille*" (1950) у видавництві "*Fleuve noir*" теж успіху не отримав. Але на сьогодні, навіть після його смерті, Сан-Антоніо вважається одним із авторів, кого найбільше читають у XX–XXI ст. (усього ним написано 288 романів, серед яких найпопулярніша "*Історія Франції очима Сан-Антоніо*" (*L'Histoire de France vue par San-Antonio*) (1964)). Щодо стилістики, це перш за все тональність гумору, гра слів, каламбури, афоризми, арготизми, неологізми, навіть був створений спеціальний термін "*санантонізми*" (їх нараховують більше 20000 слів) і виданий "*Словник Сан-Антоніо*". Його тексти вважаються одними із найскладніших для перекладу через гру слів, яку неможливо відтворити засобами іншої мови.

Як згадували раніше, у цьому ж ключі гумористичного детективу працювали **Шарль Ексбрайя** (*Exbrayat*, 1906–1989), понад 100 романів – гумористичних трилерів, у тому числі і серія з Іможен, і **Роже Борніш** (*Roger Borniche*, 1919–2020), який був справжнім інспектором поліції *Sûreté Nationale*, потім приватним детективом, став відомим завдяки його книгам

"L'indic"(1977), "L'archange" (1978), деякі були екранізовані, автор 28 поліцейських романів.

Такий розвиток французького детективного жанру та його піджанрів можна побачити у його третій період середини ХХ ст.

Щодо сучасного четвертого періоду кінця ХХ – початку ХХІ ст., то найпопулярнішим на сьогодні французьким автором детективів вважається **Жан-Крістоф Гранже** (Jean-Christophe Grangé, né en 1961), "батько" детектива *П'єра Ньємана*. Він журналіст, працював у "Парі-мач", сценарист, багато його творів було екранізовано, зокрема трилер *"Багрянні ріки"* ("Les rivières pourpres", 1998) став бестселером. Твори перекладені на більш ніж 35 мов, в тому числі українську, назовемо, наприклад, *"La dernière chasse"* (2019) / *"Останнє полювання"* (укр. переклад 2023 року). Характерною рисою його творів є стрімкий сюжет, велика кількість жорстоких описів, кривавих незвичних вбивств (в останньому романі – жертву не просто вбито, а зарізано і випатрано мов кабана), ненормативна лексика. Щодо стилістики, її визначають як поєднання пригодницького роману, поліцейського детективу-розслідування з елементами трилера і містики.

Назовемо також **П'єра Леметра** (Pierre Lemaitre) (нар. 1951 року), який почав з соціального трилеру *"Cadres noirs"* 2010 року, створеного на основі реальних подій. У 2013 році він отримав Гонкурівську премію за роман *"Au revoir là-haut"* (український переклад *"До побачення там, нагорі"*, 2016 року).

Бернар Мін'є (Bernard Minier, né en 1960), автор поліцейських романів, його перший твір *"Glacé"*, де головним героєм стає поліцейський із Тулузи, вийшов у 2011 році, і в цьому ж році він отримав Prix Polar на Фестивалі в Коньяк. Його роман *"La Vallée"* 2020 року стає № 1 з продажу детективів.

Франк Тільє (Franck Thilliez, né en 1973), письменник з Оверні, автор трилерів і поліцейських романів зі складним сюжетом і несподіваним фіналом, зокрема циклу з *комісаром Франком Шарко*, який, як і комісар Мегре у Сіменона, працює в Кримінальній поліції на набережній Орфевр, та його помічницею *інспектором Люсі Енебель*. Отримав багато премій – Prix SNCF du polar (2007) за його третій роман *"La Chambre des morts"*, Prix Sang d'encre (2008), Prix Mireille-Lantéri (2011).

Основні твори: "*Train d'enfer pour Ange rouge*" (2004), "*La Chambre des morts*" (2005), "*Le Syndrome E*" (2010), "*Pandemia*" (2015), "*Sharko*" (2017) та інші. Є переклади українською мовою – "*Пазл*" (вид-во Фабула, 2020), "*Запаморочення*" (Фабула, 2021). Був на четвертому місці по продажу франкомовних романів у 2020 році у Франції. Щодо стилістики, він дещо наслідує Моріса Леблана і Жана-Крістофа Гранже, у творах багато крові, жахів.

Ян Манук (*Ian Manook*), псевдонім автора вірменського походження Патріка Манукяна (нар. у 1949 р.), автор поліцейських романів, у тому числі найвідомішого "*Yeruldelgger*" (2013), який отримав декілька премій Polar 2014. У назві книги – ім'я головного персонажа, яке "неможливо вимовити", як написав журнал "Elle", комісара поліції, який проводить розслідування в Монголії.

Нарешті, відзначимо велику кількість перекладної літератури, перекладів з англійської, італійської, польської й інших мов на французьку. Ці твори фігурують серед найпопулярніших у Франції. Так, фіналістом Гран-прі читачок журналу "Elle" став переклад трилера польського автора **Зигмунта Мілошевського** (нар. у 1976 р.) "*Les impliqués*" (2007). Автор працював журналістом, спеціалізувався на судових процесах, почав писати кримінальні романи, його називають "польським Стівеном Кінгом". Серед найкращих трилерів 2024 р. названо переклад роману англійського автора **Роберта Годара** (*Robert Goddard*) "*18 Barnfield Hill*" (<https://www.audible.fr/blog/meilleurs-polars-thrillers-2024>) тощо.

Частина 2. Становлення іспанського детективу.

Розвиток кримінального роману в Іспанії відзначений зовнішніми впливами та власною еволюцією, що відображає значні соціальні й політичні зміни. Жанр почав формуватися в середині ХХ ст. в основному під впливом таких американських авторів детективів, як Дешил Геммет (1894–1961) і Реймонд Чандлер (1888–1959). Проте саме після зміни політичного режиму в Іспанії цей жанр почав висвітлювати та критикувати важливі суспільно-політичні теми часів диктатури та наступної демократизації (<https://hojassueltas.es/?p=8812>).

1975 рік для іспанського суспільства є своєрідним вододілом, який ознаменував не лише перехід до більш вільного і демократичного суспільства, а й позначився на економіці та культурі.

В літературі поява детективу зумовлена світовою тенденцією до популяризації цього жанру, виснаженням традиційного реалізму та неспроможністю експерименталізму адаптуватися до нової реальності. Звісно, детективи писали і до 1975 року (Гарсія Павон, Маріо Лакруз та Пардо Басан), однак саме після смерті Франко цей жанр набув особливої популярності, оскільки в тоталітарному суспільстві детективний роман, який проливає світло на проблеми суспільства та критикує їх, просто немає шансу на розвиток (Lissorgues, 2001).

За приклад для наслідування було обрано американський детектив 20–30 років XX ст. Як зазначав один із піонерів іспанської детективістики Мануель Васкес Монтальбан: "[...] американський кримінальний роман сам по собі поетичний, створений для опису суспільства, яке дуже схоже на те, яким було іспанське в роки моєї творчості. Те неокapіталістичне, гіперконкурентне, надзвичайно жорстоке суспільство, де міська культура переважає над аграрною... Чорношкірі американські романісти 1920-х і 1930-х років перетворили цей роман на приголомшливий опис людини: вовк в серці гіперконкурентного суспільства. [...] Необхідно розглянути рамки міської культури, де виробничі відносини та соціальні відносини змушують шукати цього приватного детектива, фахівця у законному і незаконному, у відносинах між політикою і злочинністю" (Montalbán, 1991, pp. 13–25).

Серед найвідоміших письменників варто згадати **Мануеля Васкеса Монтальбана**, з його слідчим *Пене Карвальйо* (скраїновано в 1986 році), ексагент ЦРУ, колишній військовий-комуніст. Його доробок – новий критичний реалізм, пристосований до соціоісторичних умов. Як зазначає сам автор, "мені було цікаво описати те перехідне суспільство, в яке перетворювалася тоді Іспанія".

Детективний жанр еволюціонує разом із країною та читачами, які привчаються до нової свободи або міфології свободи, яку він хронологічно висвітлює. Адже тогочасна детективістика – це ніщо інше як розширена та літералізована журналістика. Як зазначає Андреу Мартін: "Всесвіт героїв і антигероїв, героїчних та негероїчних подій, буденності, урбаністичних страхів та

хворих бажань, описаних у цих романах, в усьому збігається з щоденною пресою". Велика кількість тогочасних авторів детективів були журналістами: *Хосе Ігнасіо Морено Куньят, Франсіско Гонсалес Ледесма, Маріано Санчес* або *Жом Рібера* (<https://books.openedition.org/cvz/2659?lang=en>).

Окреме місце належить Каталонії, адже більшість авторів є вихідцями саме з цього регіону (*Касальс, Фустер, Жозе Гасуя, Гонсалес Ледесма, Андреу Мартін, Муньйос, Кінто* та ін.). Як портове місце з довгою космополітичною традицією Барселона фігурує в назві багатьох кримінальних романів ("*Expediente Barcelona*", "*Barcelona negra*", "*Barcelona connection*"). Від вуличних волоцюг Андреу Мартіна до фінансових лідерів Педро Касальса та політичних корупціонерів Маріано Санчеса.

Іспанські детективи 70-х років сповідують ліву ідеологію, наслідуючи французький "нео-полар", який зародився трохи раніше у травні 1968 року. Показовим є приклад *Мануеля Васкеса Монтальбана*, який на власному досвіді пізнав, що таке франкістська тюрма, за свою підтримку мітингуючих шахтарів в Астурії. Те саме можна сказати і про *Мартінеса Реверте*, наближеного до Комісії робітників. Всі вони відображають сподівання, покладені на іспанську соціал-робітничу партію, а згодом і розчарування, викликані її неспроможністю та безсиллям.

Хорхе Мартінес Реверте вперше досліджує передісторію відомих політико-фінансових скандалів режиму Франко, вказуючи на зв'язки, які поєднують кілька світів: бізнес, пресу, організовану злочинність ("*Demasiado para Gálvez*"). *Франциско Гонсалес Ледесма* засуджує роль, яку наприкінці сімдесятих каталонська бізнес-буржуазія відіграла у фінансуванні нападів, здійснених GRAPO для підриву стабільності нового режиму ("*Expediente Barcelona*") або заглиблюється в аналіз етичної деградації буржуазних класів, готових на все, щоб зберегти свої статуси та привілеї ("*Crónica sentimental en rojo*", премія "Планета" 1984 року). У романах цього письменника героєм є старий поліцейський, який зробив кар'єру за Франко, що дозволяє постійно порівнювати дві епохи, щоб краще показати, що пам'ять є найефективнішим інструментом для аналізу сьогодення.

Серед молодших письменників слід виділити *Андреу Мартіна*, який у своїй досить послідовній праці заглиблюється

в різні форми насильства, породжені суспільством, яке все більше культивує індивідуалізм і заохочує виродження моралі.

Одним із найвидатніших іспанських авторів є **Едуардо Мендоса** (1943), відомий своєю здатністю поєднувати різні жанри та стилі оповіді. Едуардо Мендоса відновив жанр кримінального роману в Іспанії, відмежувавшись від серйозності та песимізму традиційного жанру, замінивши їх на сатиричний та комічний вигляд. Його твори не лише розважають, а й запрошують замислитись над соціальними, політичними та культурними проблемами Іспанії, особливо другої половини XX та початку XXI ст. (Wikipedia). Дія багатьох його творів відбувається в Барселоні, місті, яке не тільки служить місцем дії, але й відображає соціальні, політичні та культурні трансформації Іспанії. Через свої оповідання Мендоса критикує владні структури та соціальну динаміку свого часу. У "*Правді про справу Савольти*" (1975) він розповідає про профспілкову боротьбу та бізнес-корупцію в Барселоні на початку XX ст. (Agencia Balcels, 2024). Під завісою комедійності та пародії Мендоса висвітлює теми корупції, соціальної нерівності й абсурдності бюрократії та інституцій.

Сучасний іспанський детективний роман переживає помітний розквіт, привертаючи увагу до авторів і авторок, які збагатили жанр різноманітними перспективами та складними сюжетними лініями.

Серед найвідоміших сучасних авторів варто відзначити:

- **Лоренсо Сільва** (нар. 1966):

Відомий своїми творами про поліцейських Рубена Бевілакву та Вірджинію Чаморро, Сільва досліджує теми корупції, насильства та соціальних проблем в іспанському суспільстві. Популярні твори: "*El lejano país de los estanques*" (1998), "*La niebla y la doncella*" (2002), "*El mal de Corcira*" (2020) (Audible, 2024).

- **Хуан Гомес-Хурадо** (нар. 1977):

Автор серії "*Червона королева*" (2018), яка поєднує елементи трилера та детективу. Його книги здобули популярність як в Іспанії, так і за її межами. Серія: "*Reina Roja*" (2018), "*Loba Negra*" (2019), "*Rey Blanco*" (2020).

- **Сантьяго Діас** (нар. 1971):

У серії про інспекторку Індіру Рамос (2021) він пропонує свіже бачення жанру, зосереджуючи увагу на складних розслідуваннях і моральних дилемах головної героїні. Вибрані твори: "*El buen padre*" (2021), "*Las otras niñas*" (2022) (AS, 2024).

Серед провідних авторок варто виділити:

- **Алісія Гіменес Бартлетт** (нар. 1951):

Одна з перших авторок, яка створила яскраву героїню-детективку – *Петру Делікадо*. Її романи стали основою для популярної телевізійної адаптації. Вибрані твори: "*Ritos de muerte*" (1996), "*Crímenes que no olvidaré*" (2005), "*La presidenta*" (2022) (RTVE, 2021).

- **Долорес Редондо** (нар. 1969):

Авторка "*Трилогії Бастану*", яка майстерно поєднує елементи детективу з баскською міфологією. Ці книги стали основою для кінематографічних адаптацій. Вибрані твори: "*El guardián invisible*" (2013), "*Legado en los huesos*" (2013), "*Ofrenda a la tormenta*" (2014).

- **Єва Гарсія Саенс де Уртурі** (нар. 1972):

Відома своєю "*Трилогією про біле місто*", яка поєднує історичні події, напружений сюжет і традиційний детектив. Події розгортаються у Віторії, що додає творам автентичності. Вибрані твори: "*El silencio de la ciudad blanca*" (2016), "*Los ritos del agua*" (2017), "*Los señores del tiempo*" (2018) (AS, 2024).

Особливості сучасного іспанського жіночого детективного роману:

- сильні героїні: багато авторок створюють складних і багатогранних жіночих персонажів, які виходять за межі традиційних стереотипів. Приклад: інспекторка Петра Делікадо (Алісія Гіменес Бартлетт), Амайя Салазар (Долорес Редондо),
- соціальна критика: у творах розглядаються актуальні теми: гендерне насильство, зловживання владою, моральна корупція,
- інтеграція культурних елементів: Долорес Редондо майстерно вплітає у свої сюжети баскську міфологію, створюючи унікальну атмосферу,
- реалістичність: детальні описи міст, таких як Барселона (Лоренсо Сільва), Віторія (Єва Гарсія Саенс де Уртурі), додають правдоподібності розповідям.

Сучасна іспанська література пропонує багатогранний погляд на детективний жанр, у якому поєднуються захоплюючі сюжети, гостра соціальна критика та культурні особливості. Популярність жанру зростає завдяки фестивалям, таким як Чорний тиждень у Хіхоні та фестиваль Хетафе Негро в Мадриді, що сприяють популяризації жанру й залученню ширшої аудиторії (Lissorgues, 2001).

Цей бум продовжується завдяки інтересу з боку як видавців (наприклад, серії "*Serie Negra*" та "*Alfaguara Negra*"), так і читачів, які знаходять у кримінальних романах відображення іспанської дійсності. Сучасна література жанру має декілька піджанрів – від неонуару та психологічного трилера до політичного детективу та "сільського нуару" – розширюючи таким чином вплив кримінального роману на іспанську літературну панораму (Hojas sueltas, 2024).

Отже, **національні особливості іспанського детективу** нерозривно пов'язані зі зміною політичного режиму в країні, зокрема переходом від диктатури Франко до демократичного ладу після 1975 року. У франкістській Іспанії жанр не мав змоги розвиватися через цензуру, адже детективний роман за своєю суттю досліджує суспільні проблеми та критикує їх, викриваючи злочини і причини, що їх провокують. Після смерті Франко жанр набув популярності як своєрідний засіб осмислення та критики соціальних, політичних та економічних змін, що подається у формі "легкого" читива. Особливістю іспанського детективу стало зображення реального життя: корупції, насильства, морального занепаду та зв'язків між політикою й злочинністю, які і стають причиною злочинів.

Ідеологічно автори цього періоду здебільшого тяжіли до лівих поглядів, що пов'язано з досвідом боротьби з режимом Франко. Французький "нео-полар", який виник у травні 1968 року, надихнув багатьох іспанських письменників на створення романів, що критикують капіталізм, неолібералізм та соціальну нерівність. Наприклад, Монтальбан у своїх творах художньо "осмислює" "неокапіталістичне, гіперконкурентне, жорстоке суспільство", схоже на те, що формувалося в Іспанії в роки демократизації. Барселона як портове місто з космополітичною

культурою стала основним літературним простором іспанського детективу. Автори описували як вуличних злочинців, так і фінансову еліту, поєднуючи критику політичних скандалів, злочинної діяльності та маніпуляцій владних структур із роздумами про етичні проблеми суспільства. Після падіння диктатури детективний жанр став потужним інструментом осмислення як минулого, так і сучасного, пошуку справедливості, аналізу соціальних трансформацій, всього того, що відображає національну ідентичність і складнощі іспанського суспільства.

Дискусія і висновки

Детективний жанр, зародившись під впливом Едгара По у XIX ст., став вагомою частиною літературного процесу різних країн, в тому числі і романського ареалу, зокрема Франції та Іспанії.

Французький детектив почав розвиватися в кінці XIX – на початку XX ст. завдяки творчості Еміля Габоріо, Гастона Леру, Моріса Леблана та інших, переймаючи традиції пригодницької літератури та готичних романів. Його унікальність полягає в авантюристичності, інтригах, акценті на психології та наявності ліричної лінії. Французькі автори також активно експериментували із жанровими формами, вводили любовні та гумористичні елементи і створюючи нові піджанри.

Іспанський детективний жанр, менш відомий українському читачу, у свою чергу має власну динаміку розвитку і пов'язаний перш за все зі зміною політичного режиму Фрэнко, тобто він більше політично і соціально заангажований. Одним із ключових авторів є Мануель Васкес Монтальбан, який створив образ детектива Пеппе Карвальйо, саркастичного героя, чий інтерес торкається не лише кримінального розслідування, але й соціально-політичних і культурних проблем. Важливими рисами іспанського детективу можна вважати поєднання сатиричної тональності та критики суспільства з національними реаліями, що робить його самобутнім у європейській літературі.

Отже, аналіз французького та іспанського детективного роману в діахронії і синхронії дозволяє говорити про його багатогранність, "здатність до мутацій", "відкритість форм", еволюцію жанру від класичної структури "загадки" і "таємниці" з авантюристичним сюжетом до психологічних та соціально-

політичних форм, здатності аналізувати суспільні проблеми і політичні трансформації. Розширення оповідних моделей, створення нових піджанрів, які однак певним чином перегукуються з "класичним" надбанням жанру як такого, дозволяють введення у твір декількох художніх ліній, зміну образів головних героїв, архітектоніку "постмодернового" типу тощо, тобто своєрідну "гру з каноном". З іншого боку, популярності жанру сприяє його екранізація, певна комерціалізація, що призводить до втрат стилістичного, художнього плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Борзова, М. О. (2024). *Поетика горору у прозі Стівена Кінга* https://scc.knu.ua/components/com_chronoforms7/chronoforms/uploads/336161/thesis%20borzova%20PDF_A.pdf

Гром'як, Р. Т., & Ковалів Ю. І. (1997). *Літературознавчий словник-довідник*. ВЦ "Академія".

Гуляк, Т. М. (2018). Жанрова своєрідність українського жіночого детективу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 37(1), 153–157.

Єрмоленко, І. І. (2016). *Композиційне і комунікативно-прагматичне конструювання "чорного детективу" Данієля Пеннака* [Автореферат ... канд. філол. наук]. КНЛУ.

Михальська, Н., & Щавурський, Б. (Ред.). (2005–2006). *Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник*. У 2 т. Т. 1, 2. Богдан.

Пономарьова, О. О. (2006). Французький детективний гумористичний текст: теоретичні засади дослідження. *Проблеми семантики, слова, речення та тексту*, 17, 297–301.

Пономарьова, О. О. (2008). *Структурно-композиційні та комунікативно-прагматичні особливості французького детективного гумористичного роману* [Дис. ... канд. філол. наук]. КНЛУ.

Трофименко, А. (2021). *Жанрові особливості літератури жахів*. Літературний процес: методологія, імена, тенденції, 17, 72–80.

Agencia Balcels. (2024). *Eduardo Mendoza*. <https://www.agenciabalcels.com/autores/autor/eduardo-mendoza/>

AS. (2024). *10 sagas y trilogías policíacas escritas por autores españoles*. URL: https://as.com/meristation/libros/10-sagas-y-trilogias-policiacas-escritas-por-autores-espanoles-n/?utm_source=chatgpt.com

Audible. (2024). *Autores de novela negra*. https://www.audible.es/blog/autores-de-novela-negra?utm_source=chatgpt.com

Bonniot, R. (1985). *Emile Gaboriau ou la naissance du roman policier*. VRIN.

Doukar, N. (2004). *Étude du pouvoir de fascination du personnage principal dans le roman policier. À partir des personnages d'Arsène Lupin de Maurice Leblanc, de Jules Maigret de Georges Simenon, de Nestor Burma de Léo Malet*. [Dissertation]. Université de Paris.

Hojas, S. (2024). *La narrativa española contemporánea: del posfranquismo a la posmodernidad*. <https://hojassueltas.es/?p=8812>

Lissorgues, Y. (Ed.). (2001). *La rénovation du roman espagnol depuis 1975*. Presses universitaires du Mirail. <https://books.openedition.org/cvz/2659>

Malet, L. (1998). *Parcours d'une œuvre*. Encreage, Amiens.

Pécheur, J. (2010). *Civilisation du français* (p. 148–151). Le roman policier.

Quels sont les 10 meilleurs policiers et thrillers en 2024? <https://www.audible.fr/blog/meilleurs-polars-thrillers-2024>

RTVE. (2021, October 18). *Siete autoras españolas de novela negra que no puedes perder*. https://www.rtve.es/noticias/20211018/siete-autoras-espanolas-novela-negra-no-puedes-perder/2192500.shtml?utm_source=chatgpt.com

Vázquez Montalbán, M. (1991). *La novela española entre el posfranquismo y el posmodernismo*. In Y. Lissorgues (Ed.), *La rénovation du roman espagnol depuis 1975* (Actes du colloque des 13 et 14 février 1991, pp. 13–25). Presses universitaires du Mirail.

Wikipedia. (n.d.). *Eduardo Mendoza*. https://es.wikipedia.org/wiki/Eduardo_Mendoza.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Arsène Lupin et Fantômas. (1989). Radouga.

Grangé, J.-C. (1919). *La dernière chasse*. Albin Michel.

Leroux, Gaston. (1908). *Le parfum de la dame en noir*. Bibebook.

Miloszewski, Z. (2015). *Les impliqués*. Mirobole Editions.

Гранже, Ж.-К. (2023). *Останнє полювання*. Клуб сімейного дозвілля.

REFERENCES

Agencia Balcels. (2024). *Eduardo Mendoza*. <https://www.agenciabalcels.com/ autores/autor/eduardo-mendoza/>

AS. (2024). *10 sagas y trilogías policíacas escritas por autores españoles*. https://as.com/meristation/libros/10-sagas-y-trilogias-policia-cas-escritas-por-autores-espanoles-n/?utm_source=chatgpt.com

Audible. (2024). *Autores de novela negra*. https://www.audible.es/blog/ autores-de-novela-negra?utm_source=chatgpt.com

Bonniot, R. (1985). *Emile Gaboriau ou la naissance du roman policier*. VRIN.

Borzova, M. O. (2024). *The Poetics of Horror in the Prose of Stephen King* [in Ukrainian]. https://scc.knu.ua/components/com_chronoforms7/chronoforms/uploads/336161/thesis%20borzova%20PDF_A.pdf

Doukar, N. (2004). *Étude du pouvoir de fascination du personnage principal dans le roman policier. À partir des personnages d'Arsène Lupin de Maurice Leblanc, de Jules Maigret de Georges Simenon, de Nestor Burma de Léo Malet*. Дисертація, Université de Paris.

Hojas, S. (2024). *La narrativa española contemporánea: del posfranquismo a la posmodernidad*. <https://hojassueltas.es/?p=8812>

Hromiak, R. T., & Kovaliv, Yu. I. (1997). Literary dictionary-reference. VTs "Akademiia" [in Ukrainian].

Huliak, T. M. (2018). The genre specificity of the Ukrainian female detective. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Serii: Filologia, 37(1), 153–157 [in Ukrainian].

Lissorgues, Y. (Ed.). (2001). *La rénovation du roman espagnol depuis 1975*. Presses universitaires du Mirail. <https://books.openedition.org/cvz/2659>

Malet, L. (1998). *Parcours d'une œuvre*. Encre, Amiens.

Mykhalska, N., & Shchavurskyi, B. (Ed.) (2005–2006). Foreign writers: encyclopedic reference book. In 2 vol. Vol. 1, 2. Bohdan [in Ukrainian].

Pécheur, J. (2010). *Civilisation du français* (p. 148). Le roman policier.

Ponomariova, O. O. (2006). *French Detective Humorous Text: Theoretical Foundations of the Study*. Problems of Semantics, Word, Sentence, and Text: Collection of Scientific Works. 17, 297–301 [in Ukrainian].

Ponomariova, O. O. (2008). *Structural-Compositional and Communicative-Pragmatic Features of the French Detective Humorous Novel* [Dissertation... PhD in Philology]. KNLU [in Ukrainian].

Quels sont les 10 meilleurs policiers et thrillers en 2024? <https://www.audible.fr/blog/meilleurs-polars-thrillers-2024>

RTVE. (2021, October 18). *Siete autoras españolas de novela negra que no puedes perder*. https://www.rtve.es/noticias/20211018/siete-autoras-espanolas-novela-negra-no-puedes-perder/2192500.shtml?utm_source=chatgpt.com

Trofymenko, A. (2021). *Genre Features of Horror Literature*. Literary Process: Methodology, Names, Trends. 17, 72–80 [in Ukrainian].

Vázquez Montalbán, M. (1991). *La novela española entre el posfranquismo y el posmodernismo*. In Y. Lissorgues (Ed.), *La rénovation du roman espagnol depuis 1975 (Actes du colloque des 13 et 14 février 1991, pp. 13–25)*. Presses universitaires du Mirail.

Wikipedia. (n. d.). *Eduardo Mendoza*. https://es.wikipedia.org/wiki/Eduardo_Mendoza

Yermolenko, I. I. (2016). *The Compositional and Communicative-Pragmatic Construction of the "Black Detective" by Daniel Pennac* [Abstract ... PhD in Philology]. KNLU.

SOURCES

Arsène Lupin et Fantômas. (1989). Radouga.
Grangé, J.-C. (2019). *La dernière chasse*. Albin Michel.
Leroux, Gaston. (1908). *Le parfum de la dame en noir*. Bibebook.
Miloszewski, Z. (2015). *Les impliqués*. Mirobole Editions.
Grangé, J.-C. (2023). *The Last Hunt*. Family Leisure Club [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 11.12.24

Прорецензовано / Revised: 29.12.24

Схвалено до друку / Accepted: 15.01.25

Iryna SMUSHCHYNSKA, DSc (Philology), Prof.

ORCID ID: 0000-0003-4980-7860

e-mail: valerijs@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

Iryna TSYRKUNOVA, PhD, assistant.

ORCID ID: 0000-0002-3526-3033

e-mail: i.tsyrkunova@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

MODERN DETECTIVE NOVEL: FORMATION STAGES (BASED ON FRENCH AND SPANISH LITERATURE)

The article is devoted to a special genre of modern fiction – the detective novel. The analysis is made on the material of French and Spanish prose. The stages of formation of this genre in France and Spain, from its origin in the middle of the nineteenth century, are studied. Special attention is paid to its general features as a genre, as well as to linguistic and cultural features in the countries of the Romance world. The transitivity of forms and methods is analyzed. The main stages of the development and formation of the detective novel are highlighted with an analysis of the contribution made by the writers who worked and are working in this genre.

It turned out that the detective appeared in France thanks to the translations of the works of Edgar Poe, made by Charles Baudelaire, but the real founder of the genre is Emile Gaborio (1832–1873). At the origins of the detective novel are the figures of Gaston Leroux, Maurice LeBlanc

and Pierre Souvestre. The work of the Belgian writer Georges Simenon deserves special attention. Among the purely French features are the adventurous basis of the detective novel, the Gothic tradition, the introduction of a lyrical line into the story, the special architecture of the work, and intertextuality. Development of the genre in the 20th century. follows different directions: psychological, social, adventurous, erotic, humorous, etc. The most famous figures can be considered Bouillot-Narsejac, Japrizo, Daniel Pennac, SanAntonio, Exbraia. Today, a special role belongs to translated literature, screen adaptation of works, which affects the popularity of the genre as such, the character becomes more popular than the author.

The Spanish detective novel developed under the influence of American literature, especially after the fall of the Francoist regime in 1975. This genre became a vehicle for social criticism, reflecting political, economic and cultural changes. Authors such as Manuel Vázquez Montalban, Eduardo Mendoza, and Andreu Martín played a special role in its popularization, whose works combine criminal investigations with social analysis. The modern detective is enriched with strong female characters, historical and mythological elements.

Keywords: detective, detective novel, genre, thriller, mystery, French language, Spanish language, translation.

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.